

EEN BUITENGEWONE KRUISWEG

Niet veertien, maar vijftien staties telt de bijzondere kruisweg die negen- tot veertienjarige leerlingen van een Vlaamse school voor buitengewoon onderwijs samen met pastoraal begeleidster Hilde Cattrysse gemaakt hebben. Ruim vier maanden werkten ze er aan en gaandeweg groeiden deze uit tot een expressief en creatief proces. Het bijzondere van deze kruisweg zit 'm echter niet zozeer in de vijftien staties, als wel in de manier waarop deze tot stand kwam: kinderen van het buitengewoon (= speciaal) onderwijs legden met kleibeeldjes hun eigen verhaal van lijden en verdriet, van hoop en liefde indringend vast.

Hoe bent u eigenlijk op het idee gekomen om met deze kinderen een kruisweg te gaan maken?

"Het idee om dat te gaan doen, is afkomstig uit onze regelmatige contacten met Omer Gielliet, pastoor van Breskens. Sinds jaar en dag is deze priester-kunstenaar-poëet geobsedeerd door hout; hout dat hard wordt in de aarde en zacht, met zijden bladeren, in zon en wind. De stam van een boom - verbinding van humus en hemel - kiest hij uit en bewerkt hij om hem daarna weer terug te plaatsen in de omgeving waar hij groeide en thuishoort. De kruisweg met actualiserende, persoonlijke teksten die hij maakte voor zijn parochiekerk was eigenlijk de directe aanleiding om zelf met kinderen en leerkrachten van 'Hagewinde' in Lokeren eens aan de slag te gaan rond zo'n gevisualiseerd lijdensverhaal.

Vooraf ben ik met mijn collega Jeannine De Beleyr met een aantal klassen van negen- tot veertienjarige kinderen naar een kerk hier in de buurt geweest, waar een heel kleurrijke kruisweg hing. Veel kinderen in dit type onderwijs zijn immers heel gevoelig voor vormen en kleuren die hen dan ook onmiddellijk aanspreken. Wij vroegen hen goed te kijken en op te schrijven wat ze op die schilderijen zoal zagen. Ze herkenden direct de bekende figuren als Jezus, Veronica en Maria. We hebben hen vervolgens voorgesteld om rond dit verhaal een aantal weken samen te gaan werken."

Is dat niet lang: vijftien weken, bijna een heel trimester?

"Het lijkt misschien wel lang, maar feitelijk werkten we er elke week slechts twee uren aan. We hebben die tijd dan ook hard nodig gehad: in die twee uur moet je een gedeelte van het verhaal vertellen, een liedje zingen en - het belangrijkste - met de kinderen een gesprek op gang brengen over wat het verhaal (de statie) in hun eigen situatie te zeggen had. Ter afronding kregen de kinderen de opdracht hun gevoelens en ervaringen uit te drukken in kleibeeldjes. De beeldjes van de kruisweg zelf maakten ze overigens in de handenarbeidles."

Staat zo'n kruisweg niet erg ver af van kinderen van deze tijd? Is zo'n verhaal voor hen nog wel herkenbaar?

"Nee, integendeel. Onze kinderen voelen zich vaak in situaties van gebrokenheid: hun eigen handicap, relatieproblemen thuis, zich niet geaccepteerd weten in hun omgeving enzovoort. We hebben gemerkt dat deze kinderen zich moeiteloos kunnen verplaatsen in het verhaal. Neem nu bijvoorbeeld de eerste statie: Jezus wordt veroordeeld. We vertelden bij deze afbeelding dat Jezus door een aantal mensen was aangebracht en dat hij voor Pilatus moest verschijnen. De kinderen zien op het schilderij dan iemand die moet verschijnen voor een rechter. We boden de kinderen de gelegenheid deze situatie na te spelen om de betekenis te verkennen van 'je handen in onschuld wassen', 'van niks weten', 'je iets niet willen aantrekken'. Wat betekent dat, vroegen we hen vervolgens, voor je eigen leven: voel je je ook wel eens veroordeeld? Wat betekent dat, 'veroordeeld' worden? Voor heel wat van onze kinderen is deze scène heel herkenbaar, omdat zij niet zelden vanwege problemen thuis met justitie in aanraking zijn geweest. 'Veroordeeld worden' was voor velen dan ook helemaal geen vreemd woord, of een begrip dat we moesten uitleggen. Spontaan kwamen er dan ook reacties als: 'Ik word

uitgelachen omdat ik in het buitengewoon onderwijs zit', of: 'Ik word veroordeeld omdat ik te dik ben', of: 'Ik word veroordeeld omdat ik konijnnetanden heb', of: 'Ik voel mij veroordeeld omdat mijn papa in een rolstoel zit en ik niet met hem kan voetballen'. Zo vertelden ze honderd uit over kleine en grote conflicten tussen kinderen op de speelplaats, in de klas, thuis en regen de illustraties van situaties waarin zij zich veroordeeld voelden zonder moeite aaneen."

Wat was uw eigen rol en rompsland in dit gebeuren?

"Belangrijk is inderdaad dat je jezelf als leerkracht niet verschuilt, dat je je kwetsbaar en open opstelt. Wat betekent het voor ons veroordeeld te worden? Welk kruis moet ik dragen? Zo'n kruisweg kan, denk ik, dan ook alleen maar lukken als er een open sfeer in de klas en op school is en je zelf als begeleider of leerkracht actief meedoet aan het proces en je eigen positie en mening kenbaar maakt. Kinderen moeten zich vooral ook in een veilige en vertrouwde omgeving voelen, niet afgeschrikt worden door de gedachte, dat het ter sprake brengen van problemen thuis ('als mijn papa gedronken heeft, slaat hij mij', of: 'mijn mama zit in de gevangenis', of: 'ik ben aan mijn zevende vader en mijn vierde moeder toe') wel eens vervelende gevolgen zou kunnen hebben, doordat er uit de school wordt geklapt."

Als andere scholen zouden willen werken met het idee van zo'n kruisweg, moeten ze daar dan ook vijftien weken voor uittrekken?

"Nee, zeker niet. Zelf hadden wij er wel een jaar lang mee bezig kunnen zijn, maar we wilden hem klaar hebben voor een tentoonstelling op Goede Vrijdag. Ik ken een aantal basisscholen die gedurende een periode van drie weken aan een kruisweg gewerkt hebben, aan de hand van enkele staties en met behulp van tekeningen en andere vormen van expressie. Natuurlijk gaat het er niet om de gehele kruisweg over het voetlicht te halen; maar we moeten af van het klassieke lesje: 'Dit is de kruisweg, schrijf nu op welke de verschillende staties zijn en leer dat van buiten'. Dat werkt dus niet meer en biedt ook geen mogelijkheden tot actualisatie. Als je een kruisweg relevant wilt maken voor kinderen, dan moet je zoeken naar aansluitingsmomenten in hun eigen leefwereld."

Uw kruisweg telt een vijftiende statie... op zich niet vreemd, want in de geschiedenis varieert het aantal staties nogal. Had u een bijzondere reden om een vijftiende statie toe te voegen?

"Wij vonden dat een kruisweg niet kon eindigen met de dood, om twee redenen niet: enerzijds verwijst iedere school in de Vastentijd immers naar Pasen, naar perspectief dat gloort en anderzijds vanuit de gedachte dat de dood nooit het laatste woord heeft. Wij hebben dus met onze kinderen een kruis uitgeprikt en daaromheen allemaal bloemslingers gehangen: zo kun je - hoe zwaar je kruis ook is, hoe moeilijk je het ook hebt - er toch 'doorheen kijken', licht ontwaren, uitzicht ervaren. Daarom eindigt onze kruisweg niet met de veertiende statie."

Welke suggesties en tips zou u scholen die willen beginnen met het maken van een kruisweg zoals u dat gedaan hebt, willen meegeven?

"Om met deze kruisweg op een zinvolle manier te werken, raad ik iedere school aan er de nodige tijd voor te nemen. Immers: elke statie is een verhaal, een boodschap van twijfel en dood, van hoop en leven.

Vervolgens: ga met je klas eerst eens een - liefst kleurrijke - kruisweg in een kerk bekijken. Laat kinderen de verschillende staties bekijken en opschrijven wat ze zien en wat hen opvalt. Jongere kinderen die nog niet schrijfvaardig zijn, kan het verhaal in grote trekken worden verteld.

Waar je, lijkt me, heel alert op moet zijn is: opletten dat het doemdenken niet de overhand krijgt. Wanneer je - mede om praktische redenen - een keuze maakt voor een bepaald aantal staties, neem dan enkele situaties die gaan over 'lijden' (bijvoorbeeld de eerste, tweede en derde statie:

veroordeeld worden, gebukt gaan onder je kruis en vallen) en situatie waarin troost en bemoediging centraal staan (bijvoorbeeld de vierde, vijfde en zesde statie: de ontmoeting met Maria, de hulp van Simon van Cyrene en Veronica). En natuurlijk de vijftiende statie: het leven eindigt niet met de dood.

Verder kun je leerlingen natuurlijk nooit verplichten tot actualisatie: het moet spontaan komen en niet 'losgepeuterd' worden; belangrijkste voorwaarde is immers een open relatie met de leerkracht, zodat kinderen zich vertrouwd en veilig voelen en kunnen zijn zoals ze zijn.

Als leerkracht zul je ook oog moeten hebben voor kinderen die een gebroken situatie verzinnen, gewoon om de aandacht te trekken of om medelijden op te wekken. Die verhalen moet je weten te ontmaskeren, want die kunnen tot heel oneigenlijke processen leiden, waarin niet de echte verhalen van kinderen klinken.

En ten slotte: probeer zo'n activiteit als een schoolbreed project op te zetten, zodat je een gezamenlijk proces kunt gaan en gebruik kunt maken van elkaars talenten."

STATIE 2: JEZUS DRAAGT ZIJN KRUIS

Er is nog veel verdriet...

Er zijn nog teveel mensen

die moeten vluchten...

Er zijn nog teveel kinderen die alleen zijn,
die bang zijn, die iemand moeten missen...

Anderen lachten je uit,
willen of kunnen je niet begrijpen...

Omdat jij je sterker voelt, omdat je wapens hebt,
moeten anderen vluchten, hebben anderen verdriet...

Een kruis dragen... steeds opnieuw...

Mijn kruis is dat mama, papa, broer en zus op reis gingen met de bus naar Lourdes en dat ik niet mee mocht...

Mijn kruis is dat ik astma heb en daardoor niet lang kan lopen of sporten...

Mijn kruis is dat mijn papa dood is...

Vragen en verwerkingssuggesties

- In de leefwereld van kinderen spelen zich genoeg situaties af die dit veroordelen illustreren en concretiseren. Twee aspecten zijn hierbij belangrijk: soms word ik zelf veroordeeld, soms veroordeel ik zelf iemand. Enkele voorbeelden van verhalen: een kind mocht niet meespelen in de zandbak omdat het geweerd werd door grotere kinderen; een leerling wordt uitgelachen omdat ze in het speciaal onderwijs zit; jongens spotten met een klasgenoot die kleren van een oudere broer moet afdragen.
- Veel kleine en grote conflicten tussen kinderen - op de speelplaats, in de klas, in de bus, thuis - getuigen vaak van een kinderlijk veroordelen en de baas willen spelen. Met een rollenspel kunnen sommige situaties echt concreet ervaren worden.
- In kranten kunnen kinderen materiaal zoeken rond 'veroordeeld worden'.

STATIE 4: MARIA ZIET JEZUS

Steun vinden bij elkaar is broodnodig.

Weten dat iemand om je geeft...

Elkaar zoenen en zeggen:

- ik wil je begrijpen
- jij mag mijn vriend zijn
- op mij kun je rekenen

Luisteren naar elkaar.

Mijn mama zit in een rolstoel. Ik kruip graag op haar schoot.

Ik hou van mijn mama...

Mijn mama ziet me graag. Als het lang geleden is dat ik naar huis ben geweest, pakt mama me eens goed vast.

Vragen en verwerkingsuggesties

- Bij deze statie kunnen enkele 'Maria-verhalen' verteld worden, zoals de boodschap van de engel aan Maria, de geboorte van Jezus, de bruiloft in Kana. Waarom trekken er jaarlijks nog zoveel mensen naar Lourdes? Wat zou hen zo boeien in Maria?
- Verspreid in het klaslokaal ligt een aantal foto's van moeders in verschillende situaties. De leerlingen mogen een foto uitkiezen die hen het meest doet denken aan hun eigen moeder. Ze vertellen waarom ze die foto genomen hebben.
- Steun vinden bij elkaar is vaak broodnodig. Weten dat je bij iemand kan thuiskomen maakt leed minder groot. Elke leerling vertelt bij wie hij of zij zich het meest geborgen voelt: bij vader, moeder, begeleidster, vriend of vriendin, oom of tante, oma of opa.

STATIE 6: VERONICA DROOGT JEZUS' GEZICHT AF

Mensen die van mensen houden...

Mensen die elkaar genezen...

Mensen die elkaar troosten...

Je gaat weer glimlachen.

Je gaat weer danken.

Dankbaarheid is een bloempje

dat in weinig tuintjes groeit...

Dank je wel, Frasier, omdat je me knuffelt...

Dank je wel, Christiane, omdat je zo lekker kookt...

Dank je wel, Ronny, omdat ik jou mocht helpen timmeren...

Dank je wel, Christine, voor de taartjes...

Dank je wel, Koen, omdat je me vannacht wakker hebt gemaakt, zodat ik niet in mijn bed heb geplast...

Dank je wel, juf, voor die super-avontuurlijke overlevingstocht die we in het weekend mochten meemaken...

Vragen en verwerkingssuggesties

- Hulp en ondersteuning geven blijkt niet altijd zo vanzelfsprekend. Veronica zijn is: belangeloos opkomen voor anderen, zorgzaam zijn voor anderen, dankbaar om elkaar zijn. Wanneer ben jij al eens Veronica geweest? Die keren dat je je moeder geholpen hebt bij het huishoudelijk werk? Die keren dat je oude mensen in de buurt een handje bent gaan toesteken? Hoe voelde je je nadien?

STATIE 15: JEZUS LEEFT

Kom, zeiden ze, we gaan terug naar het huis
waar Hij de laatste keer bij ons was...

We zullen bidden en over Hem praten.

Later kwamen de vrouwen.

Ze riepen: *Hij leeft!*

Nu begrijpen we Hem, Hij heeft gezegd:
nooit zal ik jullie in de steek laten.

Wat ik heb gedaan voor de mensen
moeten jullie nu verder doen...

Dat is Pasen: mensen die leven zoals ik.

Ja, Jezus leeft, kijk maar om je heen.

Kijk naar mensen die zeggen:

Jezus is niet weggegaan. Hij leeft voor altijd bij mij!

Jezus leeft...

in mensen die delen met elkaar...

in mensen die elkaar graag zien...

in mensen met kleine attenties voor de anderen, bijvoorbeeld zieken bezoeken...

EEN BUITENGEWONE KRUISWEG

De brochure 'Een buitengewone kruisweg' - samengesteld door Hilde Cattrysse, geïnspireerd door Jeannine De Beleyr en Omer Gielliet, met foto's van William Degryse - is een uitgave van het Vlaams Verbond van het Katholiek Buitengewoon Onderwijs en de Interdiocesane Commissie Schoolpastoraal. Bij de brochure - waarin de kleibeeldjes van de kruisweg en een aantal geactualiseerde uitingen in kleur staan afgedrukt - hoort een handleiding met suggesties

voor een creatief, bezinnend werken met deze kruisweg. Bovendien is ook een diareeks beschikbaar.

Besteladres: Guimardstraat 1, 1040 Brussel (ISBN 90=6858-046-9, prijs brochure BF 295, prijs handleiding BF 50).